

We leggen de atlas-kaarten op tafel

Nu het veldwerk van de drie atlasjaren voorbij is, wordt het tijd voor de eerste resultaten. Op de Landelijke Dag van zaterdag 28 november a.s. in Ede leggen we de eerste gemodelleerde relatieve dichtheidskaarten op tafel voor de winterspreiding van soorten als Staartmees, Goudhaan en Boomkruiper! Verder is het spannend om te zien wat de verschillen zullen zijn qua verspreiding en dichtheid met vorige atlassen. Tijdens de atlaslezing(en) zoomen we hierop in. Ook de jaarlijkse Vogelbalans staat in het teken van de atlas. Een extra reden om te komen dus. Kijk op de Sovon-site voor het volledige programma van de Landelijke Dag.

In de lift: Cetti's Zanger

Een van de soorten die er in positieve zin uitspringen, is de Cetti's Zanger. Een blik op de atlas-stippenkaart (www.vogelatlas.nl tabblad Resultaten) toont de grote uitbreiding die deze soort de laatste jaren doormaakt.

Tijdens het eerste atlasproject, midden jaren zeventig, werden zo'n 60 zangterritoria vastgesteld. Daarna ging het - vooral door de strenge winters van 1978/79 en midden jaren tachtig - bergafwaarts met deze luidruchtige maar verborgen levende soort. In 1979 werden slechts vier territoria vastgesteld. Tijdens het laatste atlasproject (1998-2000) werd in maar twee atlasblokken een zingende exemplaar gehoord. Na 2003 namen de aantallen snel toe. In 2008 waren er naar schatting 90-120 territoria, in 2013 al 395-420. Zwaartepunt vormt de Biesbosch, maar ook op en rond Tiengemeten ligt inmiddels een flinke kern. Tijdens het recente atlasproject stegen de aantallen verder en reikte de uitbreiding in oostelijke richting bijna tot Nijmegen en in noordelijke richting tot Flevoland en de omgeving van Haarlem (figuur 1). Hebben we de grens van 1000 territoria inmiddels overschreden?

Putter zet oostwaartse uitbreiding door

Al sinds het begin van de 20e eeuw is de Putter vanuit West-Nederland met een opmars in oostelijke richting bezig. Tussen de eerste (1979) en tweede broedvogelatlas (2002) werden de hiaten in Noord-Holland en Friesland opgevuld en raakten Oost-Groningen, West-Drenthe, het rivierengebied, Flevoland en de Brabantse kleigronden bezet. Hoog-Nederland moest het toen nog grotendeels zonder Putters stellen. De verklaring werd gezocht in het voedsel: buiten de zandgronden zou het voedselaanbod groter, gevarieerder en meer gespreid in de tijd beschikbaar zijn.

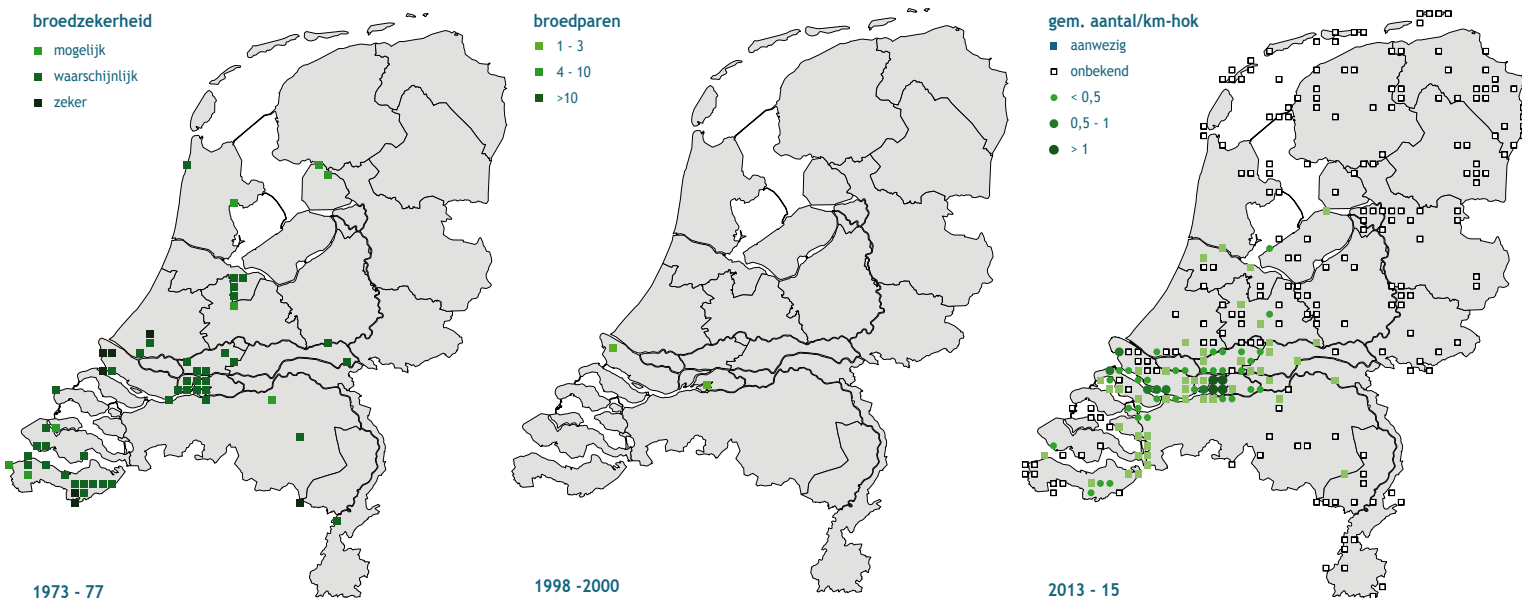
Het lopende atlasproject laat zien dat ook de Veluwe, Twente, Salland en voorheen lege delen van Noord-Brabant en Noord-Limburg inmiddels bezet zijn. De Putter laat daarmee een prachtige ontwikkeling in ruimte en tijd zien over de afgelopen vier decennia (figuur 2).

Cetti's Zanger.
Foto: Ran Schols



Figuur 1: Cetti's Zanger, v.l.n.r. verspreiding in de eerste broedvogelatlas (1973-77, broedzekerheid), tweede broedvogelatlas (1998-2000, geschat aantal per atlasblok) en Vogelatlas (2013-15, gemiddelde aantal per kilometerhok; voorlopige kaart).

● Harvey van Diek & Jouke Altenburg



Atlas- van veldwerk naar 'boek'

Putter met twee jongen.
Foto: Michel Geven

De veldwerkperiode voor het atlasproject is omgevlogen. De laatste tellingen worden ingevoerd en de eindschattingen van de broedvogelblokken worden dit najaar ingestuurd. Daarna wordt de atlasinvoer 'dichtgezet' en is het niet meer mogelijk voor de tellers om wijzigingen aan te brengen. Dankzij de grote inzet van vele honderden tellers is vrijwel heel Nederland systematisch geteld. Meer beeldend gezegd: neem een willekeurig punt in Nederland in gedachten en realiseer je dat binnen 1 km afstand een atlasteller actief is geweest!

Bezemsjaar

Ondanks de grote stappen die in dit laatste atlasjaar zijn gemaakt, mede dankzij financiële bijdragen door de provincies Noord-Brabant, Flevoland, Groningen en Friesland, is de 100% teldekking niet in elk district gehaald. Het Sovon-bestuur heeft daarom 13 april jl. ingestemd met het voorstel om in 2016, met minimale coördinatie, de vacant gebleven of onvoldoende getelde blokken(clusters) door een klein aantal 'supervrijwilligers' alsnog te laten tellen. Dat is tijdens de drie vorige Atlasprojecten ook gebeurd, dus niets nieuws onder de zon.

Voorlopige kaarten

Op de Landelijke Dag 2015 sluiten we de veldwerkperiode van het Atlasproject voor onze tellers af. Uiteraard met een atlaspresentatie, maar ook meer tastbaar door de uitgave van een Vogelbalans, die de nieuwe atlas als thema heeft.

Verder willen we voor de wintervogels voorlopige verspreidingskaarten online beschikbaar stellen op de atlassite. Dit betreft kaarten met de geschatte aantallen per atlasblok (schaarse soorten) of relatieve dichtheidskaarten (algemene soorten), vergelijkbaar met die in de vorige broedvogelatlas. Atlasblokken waarvan we onvoldoende of geen gegevens hebben ontvangen, worden niet weergegeven op de kaarten. Volgens planning zullen soortgelijke kaarten voor de broedvogels in de loop van 2016 worden gepresenteerd. Deze snelle terugkoppeling is bedoeld als dank aan de trouwe, volhardende atlastellers en de financiers, die al in de veldwerkfase het Atlasproject hebben gesteund.

Boek

Er ligt nog een flinke opgave om de begroting voor 'het boek' sluitend te krijgen. We gaan daarom de fondswerving voor de atlas verder intensiveren. Ook gaan we gesprekken voeren met potentiële partners voor de realisatie van HET boek. Het is spannend je voor te stellen hoe dit eruit kan gaan zien! De uitgave mag op zijn vroegst verwacht worden op de Landelijke Dag 2018.

● Theo Verstrael

Figuur 2. Putter, v.l.n.r. verspreiding in de eerste broedvogelatlas (1973-77, broedzekerheid), tweede broedvogelatlas (1998-2000, geschat aantal per atlasblok) en Vogelatlas (2013-15, gemiddelde aantal per kilometerhok; voorlopige kaart).

broedzekerheid
■ mogelijk
■ waarschijnlijk
■ zeker

broedparen
■ 1 - 3
■ 4 - 10
■ 11 - 25
■ > 25

gem. aantal/km-hok
■ aanwezig
□ onbekend
● < 0,5
● 0,5 - 1
● > 1

1973 - 77

1998 - 2000

2013 - 15